

Om læring og indsigt fra krig

(Særunummer af Fra Krig og Fred)

Dansk Militærhistorisk Kommission og Forsvarsakademiet

Bind II

Artikel:

Konkluderende diskussion

Forfatter:

Michael H. Clemmesen©

Søgeord:

Brusilov; Indsigt; Katastrofe; Libanon 2006; Læring; Tallinn 1924;
Zeebrugge; Veghel 1944; Verdun; Väike-Emajõgi 1944

Konkluderende diskussion

Om brugen af eksemplerne

Historiefaget placerer sig traditionelt i et videnskabsteoretisk felt, som strækker sig fra det ideografiske til det nomotetiske – dvs. fra en interesse for begivenhedernes egenart til en søgen efter lovmæssigheder. Dansk historieskrivning har traditionelt været inspireret af den tyske tilgang, som med pioneren Rankes ord søgte efter at give svar på, “*wie es eigentlich gewesen*,” hvilket har givet sig udslag i, at historiefaget herhjemme typisk har været placeret på de humanistiske fakulteter. Den angelsaksiske tradition har i højere grad grupperet historieforskningen i den samfundsvidenskabelige kategori med fokus på modeller og generaliseringer, kulminerende med filosofen Carl Hempels forsøg på at opstille generelle love for historiens udvikling i 1942. Modsætningen mellem historiefagets ønske om dyb forståelse og samfundsvidenskabens forsøg på bred generalisering ses stadig, ikke mindst inden for militærhistorien, hvilket også denne bogs eksempler bærer præg af. Med Clausewitz in mente plæderer vi for en mellemposition, hvor indsigt fra grundige analyser fører til historisk funderet dannelse, men uden at der forudsættes en præskriptiv effekt af studiet af fortiden.

Dette styrer opdelingen af den efterfølgende “brug” af eksemplerne.

Læring i eksemplerne

I den efterfølgende opsamlende syntese vil vi indledningsvis dels se på, hvad man positivt havde lært af egne og andre erfaringer, og hvad man lærte og anvendte i forløbet.

De fire første år af Første Verdenskrig var en brutal læreproces for alle. Det er normalt, at de krigsførende bliver overrasket over karakter og forløb af de første kampe, nok både fordi krigens virkelighed og krav fortrænges i fredstid og fordi der altid er teknologiske og andre elementer, der ikke kan forudses med sikkerhed, før kampene starter. Men på trods af, at de krigsførendes indsats netop under Første Verdenskrig var særdeles grundigt forberedt, fordi dens udbrud ikke overraskede generalerne og admiralerne, blev forløbet fundamentalt anderledes end forventet og forberedt.

I dette lange læringsforløb havde Tyskland to fordele. For det første var den

tyske hærs taktiske debat om behov for ændringer allerede i gang.¹ For det andet omfattede den tyske hærs muligheder for at lære og eksperimentere ud over Vestfrontens belejringslignende krigsførelse også Østfronten, hvis anderledes vilkår bliver behandlet i kapitlet om Brusilov-offensiven.

Alle parter havde i løbet af 1914 erkendt og lært, at indsættelsen af mid-deltungt, indirekte skydende artilleri med en rigelig forsyning af brisantgranater var helt afgørende for både angrebs- og forsvarsmulighederne, og som Bartels beskriver, var denne læring styrende for den første fase af den tyske angrebsplan. Men i 1916 var den artilleritekniske udvikling endnu ikke nået så langt, at det nye stærkere artillerivåben kunne anvendes fleksibelt.²

Den tyske hærs eksperimenter i 1915 med et udvikle elementer af en ny infanteritaktik bygget på let bevæbnede "stødtrop"-elementer, der under angrebet søgte frem mellem de stærkeste forsvarsstillinger og nu bl.a. kunne medbringe det nye flammekastervåben, havde inspireret angrebsdivisionerne før slaget.³ Den franske kaptajn André Laffargue var efter sine 1915-erfaringer kommet til nogenlunde samme konklusion som tyskerne.⁴ Men kombinationen af nye våben og ny taktik var endnu ikke så moden, at fodfolkets optræden kunne påvirke slagets forløb. Verdunslaget blev straks og forblev helt domineret af den meget lidt bevægelige, intensive og massive anvendelse af artilleri.

Men mens læringsbehov kunne identificeres under et slag, måtte implementering af læring i massehæren gennem justering af taktiske doktriner for masseinfanteriet gennem uddannelse og træning af kadrer og enheder selv for tyskerne afvente tiden efter slaget.⁵ På fransk side var læring dog ikke på alle områder noget, der kunne vente på implementering, idet læringsbehovet omfattede evnen til det krævende stabsarbejde, der muliggjorde rotationen af divisioner til og fra Verdun samt det stabsarbejde og den implementering, der muliggjorde den omfattende og ekstremt kanaliserede logistiske støtte af slaget.

I samtidens russiske opfattelse af offensive operationer, som var blevet defineret af de russiske strategiske tænkere Genrikh Antonovitj Leer og specielt hans efterfølger Aleksandr Aleksandrovitj Neznamov, regulerede fronten kun sine arméers bevægelser. Under arméernes indsættelse optrådte de selvstændigt, og fronten sikrede kun nødvendig koordination. Denne fremgangsmåde havde dog konsekvenser, for som Richard W. Harrison konstaterede i sin bog om udviklingen af russisk militær tænkning; "*This ... placed a premium on selecting army commanders who not only would display initiative, but also be able to work together – a rare combination in any army*".⁶

Rytterofficeren Brusilov brød gennem sit direktiv med denne forventning om handlefrihed, og han søgte ikke alene at overføre erfaringer fra Vestfronten til sin front.⁷ Han gik længere end det ved at foreskrive et tæt og samplaceret samvirke mellem feltartilleriet og den taktiske fører, og han beskrev i detaljer, hvorledes artilleriets forskellige dele efter erfaring og forsøg skulle indsættes.⁸

Efter at Brusilovs offensiv var iværksat, synes der primært at være sket en "af-læring" af de justerede fremgangsmåder, idet førerne under de fortsatte og nu

mobile operationer ikke syntes villige eller i stand til at handle efter frontchefens direktiv for offensiven. At de russiske angrebsstyrker i stigende grad mødte tyske enheder og tysk føring i stedet for nu demoraliserede østrig-ungarske, bidrog til at gøre det forventeligt, at offensiven gik i stå.

Planen for Zeebruggeoperationen i april 1918 brød med hovedreglen om, at operationer i krig skal være enkle for at have chance for succes. Der var et utal af muligheder for, at forventelig friktion kunne få et centralt element til at fejle. Som artiklen beskriver, var Dover Patrols fremgangsmåde ved operationen resultatet af lange overvejelser, efterretningsindhentning og opnåelse af erfaring med alternative og mindre risikable metoder, såsom bombardement med langtrækkende artilleri.

Den komplekse plan, der blev grundigt indøvet, forudsatte *for det første* hemmeligholdelse, *derefter* en virksom røgblending, der hindrede beskydning med projektørstøtte lige uden for havnen, og *endelig* effektiviteten af vildledningsangrebet på artilleriet på molen.

Planens kompleksitet virker næsten, som om den dengang 35-årige Storm P havde været konsulent, men de steder, hvor dette var muligt, kompenserede planen med indbygget redundans. Det drejede sig både om vildledningsoperationen (færgernes bidrag samt undervandsbådenes sprængning af adgangen til molen) og ved antallet af blokskibe.

Denne redundans og delegeringen af udførelsen til hold med klare opgaver betød, at alle væsentlige dele af operationen lykkedes. Dette på trods af, at netop tilfældigheder og uansvarlighed havde medført, at planen for raidet var faldet i tyskernes hænder. Men friktion ramte også den tyske indsats, så den britiske taktiske succes blev opnået på grund af tysk forsømmelighed.

Den britiske indsats med at lære ophørte ikke med gennemførelsen af raidet, men fortsatte med de ledende britiske søofficerers udgivelse af også selvkritiske analyser om raidets mindre vellykkede elementer.

Med *kupforsøget i Tallinn* bevæger vi os ind i et andet hjørne af politisk anvendelse af bl.a. militære magtmidler, hvorom Trotskij konstaterede, at n af "*Insurrection ... is not an art, it is an engine. Technical experts are required to start it and they alone could stop it.*"⁹

At skubbe til den videnskabeligt fastlagte historiske udvikling ved at hjælpe den næste revolution på vej var, som Trotskij citeres for at mene, kun teknik. Man skulle blot udnytte de lokale muligheder, når de kunne gøres objektivt modne, til de "*tekniske*" foranstaltninger, der hørte hjemme i den indenrigspolitiske dimension af det, der nu kaldes hybridkrig.

De lokale kræfter og indledningsvis også deres kontrollerende og støttende myndigheder i Moskva syntes ikke at have søgt et realistisk grundlag for deres aktiviteter, men kun informationer, der bekræftede, at de revolutionsteoretiske objektive betingelser for en opstand havde udviklet sig i 1924 i Estland. Utålmodighed – nok kombineret med isolation fra statens kontrarevolutionære kræfter og befolkningens flertal – gjorde, at man fejllæste vilkårene.

De estiske myndigheder havde derimod netop i 1924 vist, at de havde lært af tidligere fejltagelser og naivitet. Dette skete, som Toomas Hiio skriver, dels ved at indlede et klart brud med den politik, der havde skabt en stadig dybere økonomisk krise, dels ved at ændre en ineffektiv deportationspolitik over for de kommunistiske revolutionære kadre og i stedet fængsle dem, så de ikke længere kunne komme hjem og bidrage til et kommende kup.

Som allerede nævnt har dette *Veghel-eksemplet* et konkret, men dobbelt formål; for det første at give kadetter på Hærens Officersskole et nyt, muligt eksempel på diskussionen af nøgleprincipper for kamp i rammen af et militærhistorisk eksempel og for det andet at vise andre læsere skolens anvendelse af krigshistoriske eksempler i professionsundervisningen. I det i tids- og rummæssigt begrænsede eksempel er der ikke lagt vægt på at beskrive og analysere, hvordan 501 PIR's optræden blev påvirket af læring fra den tidligere amerikanske luftbårne operation på Sicilien året før og 101. Divisions og regimentets egen erfaring fra landsætningerne i Normandiet tre måneder tidligere.

Som det foregående eksempel har også behandlingen af kampene ved *Väike-Emajõgi* det bevidste formål at bidrage til officerers professionelle uddannelse, men her til videreudvikling af deres forståelse for vilkårene for indsættelse af føring af større, alsidigt sammensatte styrker under både offensiv og defensiv kamp. Det sker igennem et eksempel, hvor de to modstandere repræsenterer fundamentalt forskellige professionelle kulturer. Den videnskabeligt positivt facts-søgende, afmålt ressourcedocerende russisk-sovjetiske skole står over for en tysk militær skole, der forventer at skulle kompensere for egen kvantitativ underlegenhed igennem en opportunistisk udnyttelse af modstanderens mere forudseelige optræden og uforudseelige blottelser.

I kapitlet beskrives den sovjetiske sides energiske indsats for gennem opklaring og læring om tyskernes opstilling og optræden at sikre sig det bedst mulige taktiske grundlag. Det skal muliggøre en anvendelse af ildstøtten med så stor effekt som muligt og give grundlaget for at docere og organisere de forskellige dele af angrebsstyrken så nøjagtigt, at de tyske muligheder for en skadelig opportunistisk optræden bliver opfanget eller hæmmet i deres effekt. Reelt er der en direkte linje fra Brusilovs 1916-direktiv og grundlaget for dette til 3. Baltiske Fronts forberedelse i eftersommeren 28 år senere.

Modstanderens læring kan bygges på den positivt "*videnskabeligt*" programmerede, og i tyske øjne derigennem forudseelige sovjetiske udnyttelse af deres styrker, der i tyngdeområder er så overlegne, at deres angreb nok kan inddæmme og hæmmes gennem at ramme planen og tilføje store tab, men ikke umiddelbart standses.

Artiklen om *Libanon i sommeren 2006* beskriver dels, hvorledes de israelske forsvarsstyrker (IDF) i perioden op mod konflikten forsøgte at tilegne sig den model for moderne effektiv krigsførelse, som USA med United States Air Force som drivkraft havde uddraget som erfaring af Golfkrigen 1990-1991. Ved efterretningsbaserede angreb med forskellige typer præcisionsmidler på modstande-

rens “system” – fra økonomisk kapacitet over politisk-militært kommandoapparat til militære ressourcer – ville han blive lammet uden væsentlig risiko for egne styrker og med kun begrænset uønsket skade på modstanderens befolkning. At en sådan fremgangsmåde var tiltalende for israelske politikere, der altid har været under pres for at mindske egne tab, var logisk, specielt for politikere, der manglede en erfaring fra tidligere krige, der kunne nære skepsis.

Det, som en sådan fremgangsmåde ikke kunne håndtere, var det problem, der blev skabt af den Anden Intifada, det konstante oprør i de besatte områder, og den konstante trussel fra terrorhandlinger imod mål i selve Israel. Det første problem ville man i begyndelsen af århundredet løse ved at transformere hærens kadre fra fokus på egentlig kampindsats i brigade og større ramme til at blive egnet til decentraliseret gendarmeriindsats under stabiliseringen af de besatte områder. Terrorproblemet ville man først og fremmest mindske igennem bygning af sikkerhedsmurene mellem de israelske og palæstinensiske områder.¹⁰

Perioden op til krigen gik, som artiklen beskriver, med at transformere IDF til forventningen om den fremtidige krig, og bruddet med transformationsbølgen kom selv i USA først i løbet af 2006, dvs. for sent til at inspirere israelsk selvkritik.

Generel og almen indsigt fra eksemplerne

Som afslutning vil vi fra eksemplerne søge at uddrage de generelle forhold for krigens situation og miljø, de fællestræk fra krige igennem historien, som bl.a. Clausewitz, Kall og Michael Howard som beskrevet i indledningen af antologiens Bind 1 så som det centrale og helt legitime militære formål med studiet af professionens historie, og som bestemte fremgangsmåden for studievirkomheden.

De forhold, som Knud Bartels identificerer som vor mulige læring af *Verdun-eksemplet*, kan i høj grad kategoriseres som mulig generel indsigt.

Det første af disse er konstateringen af den franske ukritiske overreaktion på de belgiske fæstningers overraskende hurtige fald. Denne reaktion var i øvrigt ikke kun fransk; i Danmark var begivenheden med til at starte den udvikling, der fra efteråret 1915 førte til anlæg af Tunestillingen på trods af, at det ikke var indlysende, at en tysk landgangsstyrke på Sjælland ville få rådighed over supertungt belejringsstyks.¹¹ Overreaktionen kan have været bygget på manglende kendskab hos beslutningstagernes nøglerådgivere til forskellen mellem de belgiske forter og de forstærkede franske værker, dette på trods af, at netop Joffre som ingeniørofficer burde have været opmærksom på dette forhold. Men medvirkende til beslutningen om at evakuere forterne kan dog også have været presset for at prioritere og samle ressourcerne på frontafsnit, der blev anset for mere truede. Uanset motiverne må man konstatere, at et manglede eller kun overfladisk fagligt beslutningsgrundlag næppe kan undgås under det konstante pres, som ligger på både de militære og politiske beslutningstagere i krig.

Som artiklen konstaterer, var flere af de grundlæggende forudsætninger for offensivens muligheder svagt funderet efterretningsmæssigt. Det var tilfældet både

før og under operationen. Disse problemer blev forstærket af, hvad man må se som Falkenhayns opportunistiske tvetydighed med hensyn til operationens mål og hans styrketildeling, der ikke skabte en rimelig sikkerhed for operative resultater ved et samtidigt angreb på begge sider af Meuse.

Som naturligt for en tidligere forsvarschef understreger Bartels også korrekt de uundgåelige problemer både med at etablere og med at bevare en fælles opfattelse af den nødvendige strategi mellem den politiske og militære ledelse. Dette uanset karakteren af det politiske system, hvor demokratiet dog har den fordel, at det både principielt og i sidste ende er den politiske leder, der har beslutningsmyndigheden.

Eksemplet illustrerer, som Bartels understreger, at der aldrig vil eksistere et klart og entydigt efterretningsgrundlag ved starten af en operation. Der vil mangle den viden, der kan gøre angriberens dispositioner mere sikre. Forsvareren vil mangle et rimeligt solidt strategisk og operativt varsel.

Verdun-eksemplet viser også klart risikoen for, at specielt den offensive side, der har satset så megen personlig prestige og så mange menneskeliv på en succes, derefter bliver næret af ønsketænkning og vil have meget vanskeligt ved selv at beslutte at stoppe operationen. Først efter, at Brusilovoffensiven og derefter den britisk-franske offensiv ved Somme medvirkede til at skabe en meget alvorlig tysk mandskabsressourcekrise, kunne den tyske krigsledelse se realiteterne i øjnene, og afløse Falkenhayn som generalstabschef. Han blev flyttet til anden, direkte operativt ansvarlig tjeneste på den nye rumænske front langt væk fra Verdun.

Når man ser bort fra *Brusilovs* egen indsats og virkningerne af denne i retning af effektiv forberedelse af slaget og sikring af den indledningsvise koordination af infanteriet og artilleriet, manøvre og ild, giver slaget en karikatur af de svaghedssynder, der kan ramme militære enheder og undergrave deres effektivitet.

Arrogance i viljen og evnen til at samvirke strategisk mellem de tyske og østrig-ungarske generalstabe indtil nederlaget bidrog til nederlaget og endte med fuld tysk kontrol over krigsførelsen og dermed Østrig-Ungarns skæbne.

Manglende vilje fra den russiske politiske ledelse, dvs. zarfamiliens, side til at bryde med prioritering af loyalitet over effektivitet samt den adelige elites privilegier og afløse de demonstreret inkompetente og svage chefer blokerede for, at man kunne nærme sig den delegering af operativ myndighed, som Neznamov havde beskrevet før krigen.

At det ikke kun var autokratiske systemer, hvor det politiske center foretrak middelmådighed og uselvstændighed fremfor effektivitet og beslutsomhed, blev illustreret af Bind 1's eksempler fra de danske Slesvigske Krige.

Svaghedssynderne dovenskab og en arrogant undervurdering af fjenden var centrale kilder til det østrig-ungarske sammenbrud, som det havde været fra starten af kejser- og kongerigetets krigsindsats i 1914.

At det ikke kun var russerne, der havde problemer med at begrænse en offensiv til perioden, før den nåede sit kulminationspunkt, så vi ved Verdun og skulle se gentaget under andre offensiver i 1916 og 1917.

Den helt centrale generelle indsigt, man kun uddrage af eksemplet, er betydningen af delegering af udførelsen til kvalificerede, aggressive og beslutsomme underførere, der vejledes af en klar forståelse af operationens formål. Dvs. det centrale element i *Auftragstaktik* eller for den sags skyld, her i Royal Navy, i Nelsons generelle direktiv til sine skibschefer før Slaget ved Trafalgar: "... *in case signals can neither be seen or perfectly understood, no captain can do very wrong if he places his ship alongside that of the enemy.*"

Som Trautner understreger, medførte netop planens kompleksitet og den medfølgende risiko for, at tilfældigheder og friktion ville påvirke centrale elementer, at udførelsens karakter blev afgørende. Det var en forudsætning, at denne var fuldt ud delegeret til kvalificerede og resultatmotiverede personer, der kunne tilpasse sig til de faktiske omstændigheder.

Ikke alle havde været forberedt på at kunne optræde effektivt i det uventede kaos. I kritikken efter operationen blev det som nævnt påpeget, at man i det afgørende vildledningsangreb på molens batterier havde gjort den fejl, at man trænede landgangsholdene så snævert, at de ikke var forberedt på at tilpasse sig den situation, der opstod, da *Vindictive* lagde til molen et forkert sted og straks modtog massive tab.

Den generelle indsigt, der kan uddrages af den tyske optræden, er betydningen af, at afgørende efterretninger når de taktiske chefer, der kan påvirke kampen direkte. Her fejlede Marinekorps Flanderns i øvrigt kompetente chef, viceadmiral von Schröder, afgørende, og skabte derigennem rammen for det britiske taktiske resultat.

En mulig generel læring fra *Tallinnkup*-eksemplet kan være risikoen ved at låse sin analyse af situation og handlemuligheder til et teoretisk, skematisk grundlag som her søgen efter indikationer på, at de objektive betingelser for et kup var til stede.

Imidlertid er risikoen for at blinde sig selv for kendsgerninger, der taler mod en ønsket handling og som overser og undervurderer modpartens handlemuligheder, ikke kun at finde hos folk, der har en deterministisk historieopfattelse. Den er et generelt problem, når en ledergruppe ser sig presset til at overveje en offensiv militær optræden.¹²

Problemerne med et tilstrækkeligt specifikt efterretningsgrundlag uanset tæt overvågning fra sikkerhedspolitiets side kunne og kan næppe undgås. Dette bekræftes af omfattende terrorhandlinger over hele verden i de senere år.

Det var ét nok afgørende element af generel betydning i den meget hurtige nedkæmpelse af opstanden. Den må vurderes at have været chanceløs, men den blev slået ned ekstremt hurtigt. Dette element var den resolute og effektive ad hoc-reaktion fra enkeltpersoner som generalmajor Ernst Pödder, der kunne trække på relativt frisk lederrutine fra Frihedskrigen.

Veghel-eksemplet afviger fra de øvrige ved at koncentrere sig om at give positiv indsigt direkte illustreret af den hensigtsmæssige optræden under forhold, hvor det kunne være gået meget værre. Situationen var i flere dage kritisk, men

dog mest kritisk i den fase den 21. september, hvor 501 PIR havde bragt sig ud af taktisk balance i forsøget på at gennemføre et koordineret, ambitiøst angreb mod vest. Derfor havde regimentet ikke væsentlige disponible reserver, da truslen den næste dag kom fra øst.

Den væsentlige indsigt i eksemplet er illustrationen af virkningerne af aggressiv, mobil indsættelse med bevidst delegering til laveste taktiske niveau, dvs. en optræden, der accepterer og udnytter kampladsens kaos i stedet for at betragte den normalt uoverskuelige situation som planforstyrrelse. Reelt dominerede regimentets bataljoner korridoren ved Veghel ved netop den form for optræden, som havde sikret tyskerne taktisk overlegenhed over for deres modstandere siden krigens start.

Den generelle indsigt fra *Väike-Emajõgi* eksemplet er en understregning af styrken og begrænsningerne i kamp ved den krigs-”videnskabeligt”, ressource-doserende managementapproach, hvor man søger succes igennem at opnå et så godt efterretningsgrundlag, at modstanderen lammes.

Kun hvis man står over for en modstander, der kæmper på nogenlunde samme måde, kan der opnås stor sikkerhed for succes i den første, velforberejede fase, som det også havde været tilfældet under begge siders offensiver på Vestfronten i 1918.

Begrænsningerne bliver kun tydelige, hvis modstanderens fremgangsmåde på et centralt område er asymmetrisk, dvs. på en eller anden måde unddrager sig at blive ramt og nedslidt af den videnskabeligt forberedte anvendelse af ildkraft og systematisk manøvre.

Den israelske indsats i *Libanon* i 2006 må bl.a. ses som domineret af 1990’ernes amerikanske syn på fremtidens krige, som vurderes i efterfølgende citat:

“Effects-based operations [EBO] are coordinated sets of actions directed at shaping the behavior of friends, foes, and neutrals in peace, crisis, and war.” This definition is offered in Edward Smith’s long, tortuous study, Effects Based Operations. Substitute the terms “speeches by the president,” “negotiations by diplomats”, or “economic sanctions” for “effects-based operations,” and the emptiness of this definition becomes all too evident.

The major difficulty with this work, however, lies in the following passage: “The very nature of military competition should make it clear that would-be foes will attempt to exploit any warfare niche in which they believe the United States and its allies cannot successfully engage. Logically, these would-be foes will see exploitable niches wherever network-centric and effects-based operations are least applicable. Urban and guerrilla warfare, counter-terrorism operations, peacekeeping efforts, and hostage rescues are just a few examples.” With this statement, Smith has gratuitously undermined the importance and value of effects-based operations (dragging network-centric operations along in the pro-

cess), for those “niches” constitute the shortlist of operations U.S. military forces will be undertaking for the foreseeable future.” (min understregning).¹³

Den eneste centrale forskel mellem den russisk-sovjetiske militærvidenskabelighed og EBO er, at medens den russiske erfaringsmæssigt og pragmatisk tog udgangspunkt i, at modstanderen kvalitetsmæssigt var overlegen, men kvantitetsmæssigt underlegen, var den hovmodige præmis i *Net-Centric Warfare* og *EBO*, at ens egne styrker var klart overlegne med hensyn til “*situation awareness*”, dvs. efterretningsmæssigt og med en korrekt indsigt i sårbarheden i et modstander-”system”, der som forudsætning ikke havde resiliens til at kompensere for virkningerne. Den amerikanske og israelske teknologioptimisme betød, at man forudsatte at vide, at fremtidens krige ville blive ændret i revolutionær grad, samt at modstanderens udnyttelse af asymmetriske “nicher” ikke ville ændre dette i afgørende grad.

Michael Howards erkendelse af, at krige uanset teknologisk udvikling på afgørende områder bevarede fællestræk, som man måtte søge at forstå gennem dybdestudier, blev ikke længere kun set som anakronistiske i termonukleare krige. Selv i andre krige var vilkårene så dramatisk ændret, at der ville blive tale om en ensidig afstraffelse, som da de britiske Maxim-maskingeværer næsten uden egne tab afgjorde Slaget ved Omdurman i 1898.

Hertil kom, at også israelerne på trods af deres dramatiske historie i årene før 2006 og landets geostrategiske realitet endte med at blive påvirket af den ændring af opfattelsen af krig, som hurtigt var kommet til at dominere resten af den vestlige verden efter afslutningen af Den Kolde Krig: Krige drejede sig ikke længere om eksistentielle spørgsmål.

Opfattelsen undergravede politikeres, embedsmænds, statsvidenskabelige forskeres samt opportunistiske eller blot overfladiske officerers interesse for at sætte sig ind i militær-professionelle spørgsmål. Påvirkningen fra Vest kom til at ske på trods af, at krigsindsats for Israel ikke som i andre vestlige lande kun drejede sig om at vise solidaritet med internationale normer og specielt USA's ambitioner i fjerne lande.

Påvirkningen forstærkede det lille israelske folks altid eksisterende følsomhed over for tab. Også her blev befolkningen påvirket af tidens vægt på individualistisk selvrealisering og fremmedgørelse over for den militære kulturs normer; pligt, nøjsomhed, ære, offervilje og loyalitet med fællesskabet ind i døden.

De israelske værnepligtige i 2006 blev ikke længere motiveret på samme måde, som tilfældet havde været i krigen i 1967 og 1973, og som det stadig var normen i 1982. Den vestlige udviklings virkninger blev i 2016 af den kritiske israelske militærhistoriker Martin van Creveld udstillet i karikatur.¹⁴ Enhver forberedelse af vestlige militære styrker i dag må forstå, at disse vilkår er udgangspunktet.

Som amerikanerne i Irak fra 2004 mødte israelerne virkelighed i 2006 i Libanon. Modstandernes anvendelse af “nicher” som oprørskrig, terrorhandlinger, opinionskrig, tilfældigt områdebombardement af civile med simple raketvåben

samt indædt territorialforsvar som Hizbollahs i 2006 understregede sammen med modstanderens udvikling af stadig større resiliens, at teknologisk overlegenhed ikke nødvendigvis var krigsafgørende.

Tanker om integration af indsigt

Den generelle indsigt fra disse og andre militærhistoriske eksempler kan ikke og skal ikke "applikeres". De må derfor søges integreret i officerers og andres forståelse af kriges vilkår og deraf affødte krav.

Som beskrevet i indledningen til Bind 1 påpegede Carl von Clausewitz, Rolf Kall og Michael Howard alle, at vejen må være dybdestudier af eksempler, helst igennem hele karrieren. Dette er imidlertid urealistisk at forvente fra karrierepersoner i uniform eller civil, så vi må finde andre veje til at sprede den indsigt uden præsriptive teorier, som her er nødvendig.

Umiddelbart set må sådant arbejde med eksempler og diskussion af disse altid fokusere på at:

- Søge de menneskelige og organisatoriske svagheder, hvor erkendelse og accept af virkeligheden kan bidrage til at forstå, hvorfor og hvordan problemer opstod.
- Finde, hvordan friktion, usikkerhed og tilfældigheder prægede forløbet.
- Erkende, hvad der blev gjort for at kompensere og således mindske sårbarheden og øge resiliens igennem:
  - Politisk-militær dialog.
  - Kadreselektion og -udvikling.
  - Bevidst myndighedsdelegering.
  - Energisk samvirke mellem delorganisationer, herunder indøvelse af robuste procedurer og formater.
  - Grundige bl.a. logistiske forberedelser.
  - Opbygning af en samarbejdskultur, der tåler pres.
  - Realistiske, krævende og længerevarende øvelser.

En mulig vej til at øge den kritiske sans og svaghedsforståelse er udnyttelse af rollespil med dette fokus.

Noter

- 1 Se bl.a. Raths, Ralf, *Vom Massensturm zur Stosstrupptaktik. Die deutsche Landkriegstaktik im Spiegel von Dienstvorschriften und Publizistik 1906 bis 1918*, Einzelschriften zur Militärgeschichte (Rombach Verlag, Freiburg i Br. 2009).
- 2 Se bl.a. Zabecki, David T., *Steel Wind. Colonel Georg Bruchmüller and the Birth of Modern Artillery* (Praeger, Westport (CT), 1994, pp. 6ff; for den næsten tilsvarende britiske læringsproces, se Griffith, Paddy, *Battle Tactics of the Western Front. The British Army's Art of Attack 1916-18* (Yale University Press, New Haven & London 1994), pp. 135-153.
- 3 Gudmundsson, Bruge I., *Stormtroop Tactics. Innovation in the German Army, 1914-1918* (Praeger, Westport (CT), 1989), pp. 55ff; for en sammenligning med den britiske modstander, se Griffith, Part Two, Infantry.
- 4 Laffargue, André & Paul Déroulède *Conseils aux fantassins pour la bataille* (Plon, Paris 1916); blev udgivet på engelsk som *The Attack in Trench Warfare*, (D. van Nostrand, New York 1917).
- 5 Om den tyske læringsproces: Lupfer, Timothy T., *The Dynamics of Doctrine: The Changes in German Tactical Doctrine During the First World War*, Leavenworth Papers No. 4 (Combat Studies Institute, Fort Leavenworth (KS) , July 1981)
- 6 Harrison, Richard W, *The Russian Way of War. Operational Art, 1904-1940*, (Kansas University Press, Lawrence (KS) 2001), pp. 24-39, citat p. 33.
- 7 *Ibid.*, pp. 62-66.
- 8 BAMA, N.266/61, Chef des Generalstabes des Feldheeres. Nachrichten-Abteilung. Weisungen des Oberbefehlshabers der russischen SW-Front Brussilow für die Durchführung des Angriffs auf befestigte Stellungen vom April 1916. 29.1.1917.
- 9 Malaparte, Curzio, *The Technique Of Revolution*, (Morris Productions Aurora, Il, 1931), p. 13 skrevet på grundlag af Malapartes observationer under Oktoberrevolutionen.
- 10 Briefinger under Michael Clemmesens officielle besøg i december 2003 som Chef for Baltic Defence College til chefen for den israelske officersskole og forsvarsakademiet, generalmajor Amos Yadlin. Flyverofficeren Yadlin var både jagerpilotkollega og ven med general Dan Halutz og han var en af de få akademisk interesserede flyverofficerer i sin generation. Yadlin var af de otte piloter, der blev udtaget til at angribe den irakiske Osirak-reaktor i 1981. Fra 2004-2006 blev han forsvarsattaché i USA for lige før Libanonkrigen at blive chef for Aman, IDF's efterretningsdirektorat.
- 11 Clemmesen, Michael Hesselholt, "Tunestillingen. Indenrigspolitisk middel og militær beskæftigelse", Buus, Henriette (red.) *Første Verdenskrig ved Tunestillingen. Forsvarsvilje og hverdagsliv* (Greve Museum 2010).
- 12 Der kan som eksempel henvises til den omfattende litteratur om den amerikanske vej ind i først Vietnamkrigen og fyrré år senere ind i Operation Iraqi Freedom, men her kan blot henvises til Gunnar Åselius' artikel om Israels 2006-krig.
- 13 Barnett, Roger W., Professor (em.), Naval War College, i sin indledning til anmeldelsen i *Naval War College Review*, 22-3-2004 af Smith, Edward A., Jr, *Effects Based Operations: Applying Network-centric Warfare in Peace, Crisis, and War*, (Department of Defense Command and Control Research Program, Washington, D.C. 2002).
- 14 I van Crevelds *Pussycats: Why the Rest Keeps Beating the West, and What Can Be Done about It* (CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016); han havde allerede kritiseret udviklingen i IDF i **årene** for 2006-krigen i *The Sword And The Olive: A Critical History of the Israeli Defense Force* (PublicAffairs, New York 2002).